

"Просвіта" на початку...
залишила помітний слід в історії краю.

Ірина Акименко

Життєвий шлях І.І. Петрункевича у вітчизняній історичній літературі

З-поміж діячів суспільно-політичного руху другої половини XIX - початку XX ст., які були тісно пов'язані з Чернігівщиною, помітне місце належить І.І. Петрункевичу (1847 - 1928). На жаль, його життя та діяльність лише фрагментарно відображені у вітчизняній науковій літературі. Основну увагу дослідники зосередили на земському періоді політичної біографії І.І. Петрункевича. Так, діяльність І.І. Петрункевича, як лідера опозиційно-налаштованого Чернігівського земства й ідеолога загальноросійського земсько-ліберального руху другої половини 70 - початку 80-х рр. XIX ст. висвітлена в дослідженнях Л.Я. Корнійчук¹, А.К. Волощенко², Н.М. Пірумової³. Заслугують на увагу й відомості про гурток земських службовців, створений І.І. Петрункевичем наприкінці 70-х рр. XIX ст. у с. Плиска Борзнянського повіту Чернігівської губернії, де знаходився його родинний маєток. Члени гуртка перебували на позиціях конституційної демократії, ідеї якої намагалися поширювати серед місцевого населення. Слід гадати, що саме в цей час у І.І. Петрункевича остаточно виріли ідеї, покладені ним пізніше в основу програмної брошури опозиційного земського руху "Насущные задачи земства" (1879 р.).

Завдяки дослідженням Н.Г. Думової заповнено ще одну сторінку життєпису І.І. Петрункевича, пов'язану з його діяльністю у складі ЦК партії конституційних демократів (1905 - 1916), де він відігравав одну з перших ролей⁴. Водночас, практично не вивчено його життя та діяльність у 80 - 90-х рр. XIX ст., а також в еміграції (1917 - 1928). Щодо останньої, то вона заслуговує якнайпильнішої уваги дослідників. Адже відомо, що ще у 1917 р. більшість кадетських лідерів рішуче

жудила політику П. Мілюкова, спрямовану на співробітництво з
ліберальними партіями. Ця опозиція набрала більш виразних рис вже
еміграційний період. Л.А. Шкаренков зокрема зазначає, що в Берліні,
Лондоні, Белграді, Константинополі, Софії серед кадетів виникла
позиція П. Мілюкову⁵. У газеті "Руль" було надруковано відповідну
яву відомих кадетських діячів⁶, серед яких був й І.І. Петрункевич.
Де таких відомостей на сьогодні ми маємо зовсім небагато. Це суттєво
їдентичне нашій уявленню про І.І. Петрункевича та суспільно-політичне
життя тієї доби. Для вирішення цього важливого наукового завдання
зобхідно насамперед розширити документальну базу за рахунок
існуючих матеріалів, спогадів сучасників і, безперечно, наукової та
історичної спадщини самого І.І. Петрункевича.

Корнійчук Л.Я. Суспільно-економічна думка на Україні в 70-х рр.
XIX ст. — К., 1971.

Волощенко А.К. Нариси з історії суспільно-політичного руху на
Україні в 70 - на початку 80-х рр. XIX ст. — К., 1974.

Пирумова Н.М. Земское либеральное движение. Социальные корни и
эволюция до начала XX века — М., 1977.

Думова Н.Г. Кадетская контрреволюция и её разгром. — Октябрь
1917 - 1920 гг. — М., 1982; Її ж. Кадетская партия в период первой
мировой войны и Февральской революции. — М., 1988.

Шкаренков Л.К. Агония белой эмиграции. — Изд. 3-е. — М., 1987.
— С. 42.

Руль. — 1921. — 10 сентября.

Андрій Остряко

Ніжинський історико-філологічний інститут
як осередок вітчизняної історіографії
останньої чверті XIX ст.

Історико-філологічний інститут князя Безбородька в Ніжині
був одним з перших вищих навчальних закладів на Лівобережній
Україні. Відкриття його диктувалось потребами розширення мережі
навчальних закладів для підготовки вчителів гімназій. У різні час у